

El ressorgiment de l'escola catalana d'il·lustradors

Albert Jané. Escriptor

Il·lustració: Lluçia Navarro

Antecedents

És procedent de relacionar el que podríem anomenar el ressorgiment (o, si es vol, la represa) de l'escola catalana d'il·lustradors amb l'aparició, al principi de la dècada dels seixanta del segle passat, de revistes com **Cavall Fort** (1961) i **Tretzevents** (1963: aleshores **L'infantil**) i d'editorials com La Galera (1964).

Una plèiade de noms de primera magnitud, com Xavier Nogués, Joan Llaverias, Joan Junceda, Torné Esquiús, Lola Anglada, d'Ivori i encara d'altres, i amb un precedent excepcional com el d'Apel·les Mestres, permeten parlar d'una escola catalana d'il·lustradors. Escola en el sentit lat del terme, és veritat, però justificat plenament per la qualitat de la seva obra, per la capacitat de reflectir-hi un paisatge, un tarannà i unes formes de vida, per la fidelitat a uns principis i per la voluntat de contribuir, amb el seu treball, a una obra de redreçament col·lectiu, al procés d'una gran cultura en marxa. I perquè dins de la personalitat i de l'estil de cada un, no seria certament difícil de trobar-hi concordances, afinitats i denominadors comuns.

Però la guerra, el mal temps, s'ho va endur tot, no va deixar res per verd, com una pedregada seca que no deixa ni un gotim a la vinya.

Es pot dir que aquesta escola catalana d'il·lustradors deixa d'existir l'any 1939, de fet, són les persones que desapareixen físicament, car de tots els noms esmentats, únicament Lola Anglada era viva al cap de vint anys. Però no solament desapareixen físicament sinó, també, sense deixar hereus, aquells continuadors que hauria estat lògic que haguessin tingut sense aquelles circumstàncies dramàtiques que van paraitzar la vida cultural del nostre país.

Durant els anys cinquanta, esquivant els esculls de la censura, que considerava les nostres publicacions infantils com una cosa nefanda i vitanda, tenen lloc els primers intents de reprendre el que hauria de considerar-se com una cosa normal, i que nosaltres ja havíem tingut uns quants anys abans: unes publicacions infantils il·lustrades amb dignitat. Val a dir que no s'ha d'identificar necessàriament, d'una manera exclusiva, il·lustració gràfica amb publicacions infantils i juvenils, però és obvi que, com que avui tothom convé que aquestes publicacions no poden prescindir de la il·lustració, aquesta relació (ja no diem identificació) s'estableix inevitablement. Per això és a partir dels fets esmentats, a l'inici dels anys seixanta, que s'inicia un nou període de la il·lustració gràfica al nostre país.

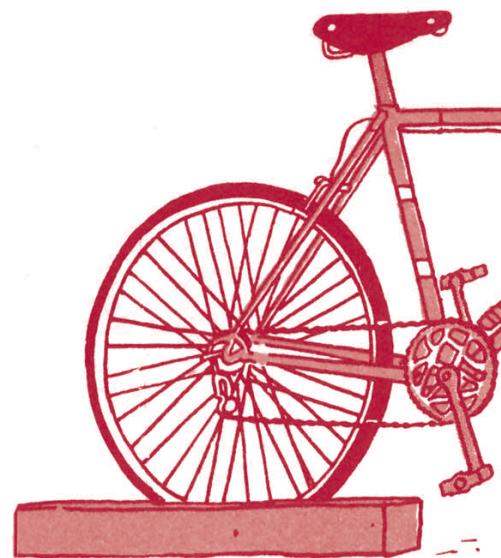
Cavall Fort i el ressorgiment

Però la solució de continuïtat en la dedicació de bons artistes i bons dibuixants professionals a la il·lustració era un fet i, per això, era lògic que aquella represa no s'iniciés sense vacil·lacions i tempteigs. És significatiu, per exemple, que qui podríem considerar com a il·lustrador més sobresortint dels primers temps de *Cavall Fort*, Lluçia Navarro («Lluçia»), un dels fundadors de la revista, i de la qual va actuar com a director artístic, era, de fet, un pintor especialitzat en murals i en el disseny de vitralls que, molt probablement (encara que no es pot dir mai, naturalment), sense *Cavall Fort* no s'hauria arribat a dedicar a la il·lustració de textos destinats als infants. El fet és que els seus dibuixos, d'una gran força expressiva, potser una mica hieràtics, i d'una gran perfecció tècnica, van donar des del primer moment una gran dignitat artística a la revista. I va succeir el que era inevitable: havent entrat ja en el camp de la il·lustració, Lluçia Navarro es va encarregar, durant una colla d'anys, d'il·lustrar un gran nombre de llibres, tant obres narratives com de divulgació de coneixements, d'editorials com La Galera i d'altres que, venturosament, van anar apareixent. D'altra banda, Lluçia Navarro va atreure al camp de la il·lustració, per a les pàgines de *Cavall Fort*, altres artistes de la seva coneixença personal, que fins aleshores no havien conreat aquest camp perquè, deixant a banda si hi havien pensat o no, no hi havia hagut l'oportunitat de fer-ho. Així la seva muller Pilar Pérez-Dolz («Maria Dolz»), Roser Agell, Joan Lleó, Helena Cortés, Joaquím Datsira, Jordi Alumà..., noms que durant molts anys dominen, en la part gràfica, les pàgines de la revista. La

seva qualitat artística era innegable, com tampoc no es pot negar que és força perceptible la seva procedència d'altres camps artístics, amb unes realitzacions en què els valors purament plàstics i estètics predominen sobre la subjecció al text que havien de servir.

De fet, parlant d'aquesta subjecció, ens trobem en el cor mateix del concepte de la il·lustració: l'opció entre la creació d'una obra artística que es justifica per ella mateixa, amb independència del text que l'ha motivada i, teòricament, inspirada, i el servei (més que no pas la supeditació) a un text que, en principi, la il·lustració que l'acompanya té la missió d'induir i de convidar a llegir. És per això que un bon dibuixant no és sempre un bon il·lustrador. Així un cert esteticisme, que es resolia sovint en uns dibuixos massa estilitzats i, també, en uns motius més plàstics que relacionats amb el relat il·lustrat, domina una certa part dels il·lustradors que van començar a treballar cap a la fi de la dècada dels seixanta i que van constituir el relleu d'aquells artistes que, com ha passat tan sovint en la història tan plena de trasbalsos de la nostra cultura, van acceptar de bon grat fer una feina de suplència i la van realitzar amb tota la dignitat desitjable.

I és aleshores que comencen a imposar-se uns noms, la majoria femenins, que tornen a donar al cos dels il·lustradors catalans un pes específic i una qualitat comparables als de tres o quatre decenniis anteriors. Efectivament, en l'obra d'artistes com Carme Solé, Fina Rifà, Maria Rius, Joan Andreu Vallvé i molts més que podríem esmentar, no hi ha vacil·lació ni balbuceig inicials. Hi ha un treball rigorós, basat en una sòlida formació acadèmica, que s'inicia amb cautela, sense voler estirar més el braç que la màniga,

i que progressivament es va afermant i afinant fins a arribar a un nivell de maduresa que no sembla exagerat qualificar de magistral.

L'escola catalana d'il·lustradors en l'actualitat

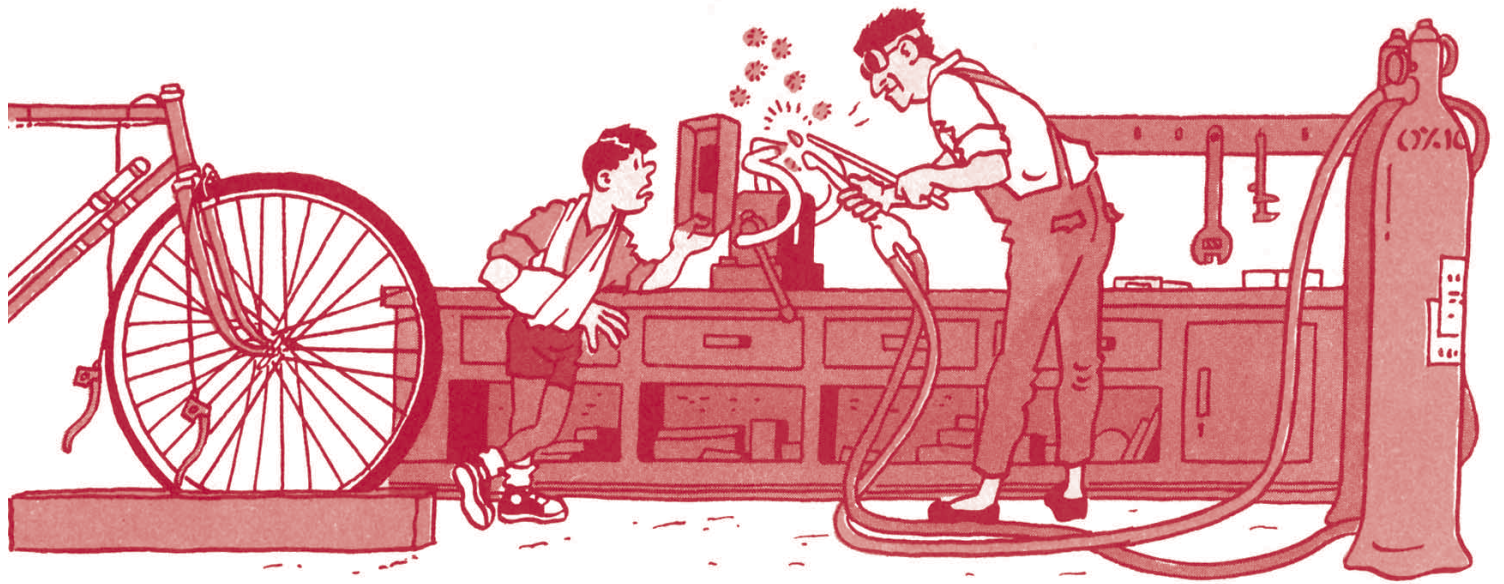
Avui, per tant, al cap de més de quaranta anys d'aquella represa, bé ens podem gloriejar, sense por de caure en cap mena de cofoisme, de comptar amb una nova escola catalana d'il·lustradors, que fins i tot ha aconseguit projecció internacional, especialment a través de la Fira del Llibre Infantil de Bolonya. Entre els il·lustradors catalans d'abans de la guerra n'hi va haver algun que va arribar al cim del seu art, com l'excel·lent Junceda o, anteriorment, el gran Apel·les Mestres, amb una gloriosa carrera de dibuixant malauradament interrompuda per la pèrdua de la visió. No escau ara de fer comparacions. El temps no ha passat en va i tots els moviments artístics i totes les noves tendències estètiques que han sacsejat i renovat el món de les arts plàstiques han tingut també, inevitablement, el seu reflex en el camp de la il·lustració, a la qual, tanmateix, es continua demanant, sense defallença, que no deixi de servir aquell text que ha d'ajudar i d'incitar a llegir. D'altra banda, és evident que la nòmina dels nostres il·lustradors actuals és incomparablement més extensa que la dels de setanta o vuitanta anys enrere, com a reflex evident de l'acceptació que han tingut les nostres publicacions i col·leccions de llibres destinades a un públic infantil i juvenil.

I el còmic?

Hem parlat d'il·lustradors. Caldria parlar també de dibuixants de còmic i de ninotaires? Evidentment, no hi ha fronteres precises. Però s'imposen algunes evidències. Així, constatem

Il·lustració: Fina Rifà

Il·lustració: Josep M. Madorell

que el gran precedent, tan important, dels il·lustradors catalans d'abans de la guerra (Junceda, Llaverias...) no existia en el camp del còmic. Es pot dir que deixant de banda alguns precedents de molt poc pes específic (*Violet*, «*Historia i llegenda*») el còmic català neix amb *Cavall Fort*, l'any 1961. *Cavall Fort*, però, talment com *Tretzevents*, es va nodrir principalment del còmic d'importació —cosa a què no van recórrer mai, ni una revista ni l'altra, en el camp de la il·lustració—. Però a *Cavall Fort*, des del primer número, es va imposar, com a capdavanter del còmic català, Josep M. Madorell, que hi va tenir sempre un paper destacat, potser podríem dir emblemàtic i tot, i que la mort va interrompre ara fa tres anys. També en els primers temps de *Tretzevents* hi van tenir un paper anàleg Miquel Àngel Sayrach i Albert Ruè, després han anat sorgint altres noms. Però el que ara volíem assenyalar és que molts d'aquests dibuixants de còmic, com el mateix Madorell, o després Picanyol, Jordi Clapés, Isidre Monés, Joma, Jordi Vila Delclòs, Cristina Losantos i molts més han alternat la realització d'histories amb la il·lus-

tració, i amb estils i plantejaments diferents han fet una feina excel·lent, que contribueix al prestigi de la nova escola catalana d'il·lustradors.

Com més exhaustiva volgués ser la nostra nòmina dels il·lustradors catalans, més hauríem de lamentar les absències i els oblitats. No clourem, però, els nostres apunts sense deixar constància de dos noms més, Pilarín Bayés i Roser Capdevila. De Pilarín Bayés podem dir que encaixa perfectament en el perfil de ninotaire, però es tracta, certament, d'un cas singular, amb una obra immensa, que desanimarà els seus futurs catalogadors, un autèntic pèlag d'il·lustracions, amb centenars de milers de personatges. Roser Capdevila, certament més continguda, no pot deixar de ser esmentada per l'extraordinària projecció que han tingut les històries de la seva sèrie de «*Les tres bessones*», que, com s'ha dit tot recentment, demostra que també **entre nosaltres és possible l'èxit basat en la qualitat i la feina ben feta.**

Il·lustració: Riera Rojas